

TÜRKİYE'NİN KALKINMA SÜRECİNDE BİR MODEL: KONYA OVASI PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ

(A Model in Development Process of Türkiye: Regional Development Administration of Konya Plain Project)

Murat KARAKOYUNLU¹

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Submission Date: 08.11.2024
Kabul Tarihi/Acceptance Date: 20.12.2024

Doi: 10.53507/akademikdusunce.1581985.

ÖZ

Bu çalışma Türkiye'nin kalkınma süreçleri içerisinde önemli bir yeri olan bölge kalkınma idareleri modelini, Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı üzerinden ele almaktadır. Çalışmada bilimsel yöntem olarak tarihsel anlatıma dayalı literatür taraması metodu takip edilmiştir. Bu doğrultuda amaç olarak KOP Bölge Kalkınma İdaresi örneğinin bölgesel kalkınma faaliyetlerindeki rolü ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma esnasında Türkiye'nin kalkınma süreçlerine ilişkin detaylı bir literatür çalışması yapılmış; bölgesel kalkınma idareleri özelinde KOP'un faaliyetleri incelenmiştir. Bu incelemelerden sonra çalışma inşa edilmiştir. Türkiye'nin kalkınma faaliyetlerini ele alan tarihsel süreç, Cumhuriyetten itibaren ana hatlarıyla ortaya koyulmuştur. Ardından makalede üzerinde durulacak olan büyüme, kalkınma ve bölge gibi çalışmaya bağlı terminoloji çıkarılmıştır. Sonraki aşamada ise kırsal kalkınmayı gerekli kılan ön bulguların teması bir başlık altında belirtilmiştir. Bir sonraki aşamada KOP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığının kurumsal yapısı çıkarılmış ve bölgesel kalkınmayı esas alan faaliyetlerin neleri öncelediği üzerinde durulmuştur. Çalışmada KOP'un faaliyetlerine üzerinden bir bölgesel kalkınma modeli aktarılmış ve bu modelin kendine özgü unsurları ve ortak sorunlara yönelik müdahale konuları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Kalkınma, KOP, Bölge Kırsal

ABSTRACT

This study examines the regional development administration model, which has an important place in Türkiye's development processes, through the Regional Development Administration of Konya Plain Project (KPP). The study used a literature review method based on historical narrative as a scientific method. So, the role of the KPP's Regional Development Administration in regional development activities was attempted to be revealed. During the study, a detailed literature study was conducted on Türkiye's development processes; the activities of the KPP, specifically the regional development administrations, were examined. The study was constructed by these studies. The historical process addressing Türkiye's development activities was outlined starting from the Republic. Then, the terminology related to the study, such as growth, development and region, which are emphasized in the article, was extracted. In the next chapter, the theme of the preliminary findings that necessitate rural development was specified under a heading. Then, the institutional structure of the KPP Regional Development Administration was extracted, and the priorities of the activities based on regional development were emphasized. In the study, a regional development model was transferred to the activities of the KPP and the specific elements of this model and intervention topics for common problems were attempted to be determined.

Keywords: Regional Development, Development, Region, The KOP

¹ Dr., Sosyoloji, Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, karakoyunlum@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5047-4787.

*Atıf/Cite: Karakoyunlu, M. (2024). Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Bir Model: Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi. *Akademik Düşünce Dergisi*, 10, 16-44, Doi: 10.53507/akademikdusunce.1581985.

Giriş

Refahın artırılması, daha iyi yaşam koşullarının oluşturulması ve ferdi beklentilerin karşılanması toplumsal hayatın sürdürülebilir hale getirilmesi için önemlidir. Bu doğrultuda ortaya koyulan politikalar, en genel ifadesiyle “*daha iyiye ulaşma*” hedefinin reçetesi konumundadır. Sorunun tespiti ve çözüm önerileri üzerinden atılan adımlar, planlı bir modele dönüştüğünde, toplumların oluşturduğu en önemli örgütlü ve siyasi yapı olan devletin gelişme stratejileri belirlenir. Bu stratejiler; küresel, ülkesel ve bölgesel bazda elde edilen kalkınmışlık seviyelerine bağlı olarak bir başarı göstergesine dönüşür. Nitekim bu başarı ölçütü ülkeleri; gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış tanımlamalarına konu etmektedir.

Günümüz Türkiye’si, başarılı veya başarısız, yeterli ya da iyileştirilebilir olarak addedilebilecek pek çok gelişme stratejileri üzerinden değerlendirildiğinde, kalkınma politikalarının uygulandığı önemli bir laboratuvar sayılabilir. Kalkınma hedeflerine bağlı olarak, bir değişim kaydetmiş olan Türkiye’nin gelişim seyri detaylı bir biçimde tahlil edildiğinde, geleceğe dair ön görülerde bulunmak kolaylaşır. Eksik, tam, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilebilecek verilerin ortaya konması ve bu sayede yeni plan ve politikalar geliştirmek bir tecrübe birikimi olarak ele alınmalıdır. Nitekim, makro ve mikro bazlı sorunlar bütününe her biri için atılan adımların akademik anlamda iyi tahlil edilmesi, bu aşamada gereklidir. Hedefi, refah seviyesi artırılmış, modern, gelişmiş ve kalkınmış bir ülke olan tüm politikalar, politika belirleyicilerinin karşısına doğru verilerle çıkılması halinde gerçekleşebilir. Nitekim, uzun dönemli kalkınma politikalarını başta Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar eli ile yürüten Türkiye’nin bugün ulaştığı gelişmişlik seviyesi, ülke potansiyeli ile birlikte ele alındığında kalkınmışlık planlarının işleyişi açısından ilgisine önemli veriler sunar.

Bu çalışma Türkiye’nin son dönem kalkınma gayretleri içerisinde önemli bir model olarak uygulamaya koyduğu Bölge Kalkınma İdareleri ölçeğinde, Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı’nın yapısı ve uygulama politikalarını ele almayı amaçlamaktadır. KOP, bugüne kadar faaliyetleri hakkında çok fazla çalışma yapılmış bir kurum değildir. Ne var ki mevcut yapılanması, hitap ettiği bölgenin durumu ve sürdürdüğü politikalar dikkate alındığında kendi başına bir kalkınma modeli sunar. Kuruluş aşamasından bugüne kadar bir eylem planı üzerine çalışan, bölgeye ilişkin pek çok analizleri üretmiş olan ve bu çalışmalar ölçeğinde faaliyetler yürüten KOP, bugüne kadar 2200’ün üzerinde projenin bölge yararına uygulanmasını sağlamıştır. Amacı hizmet alanı içerisinde “bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, refahın ülke sathına olabildiğince eşit bir biçimde dağılmasını sağlamak ve

bölge potansiyelinin ortaya çıkarılarak, rekabet gücünün artırmak" (Eylem Planı 2014-2018) olan bu kurumun kaynak kullanım süreçlerini nasıl yönettiğini bilmek, sonraki planlamalar için bir fikir verebilir.

Çalışma KOP'un bölgesel kalkınma içerisindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla kavramsal verileri ortaya koyan detaylı bir literatür taraması yapılmış ve anahtar kelimeler başta olmak üzere araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler işlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye'nin kalkınma süreçlerinin tarihsel seyri ana hatları ile ele alındıktan sonra, bir kalkınma modeli olarak ortaya koyulan KOP'un faaliyetlerinde değinilecektir. Her ne kadar kalkınmanın kamu ve kamu dışı aktörler eli ile yürütülen bir boyutu bulunsa da bu çalışma, kapsamı itibari ile, daha sonra ele alınabilecek makalelere dayanak oluşturması açısından, kamu eli ile yürütülen bir kalkınma modeli olan KOP'un çalışmalarına odaklanmıştır. Çalışma sonuç hariç dört aşamada ilerlemektedir. İlk olarak Türkiye'nin kalkınma serüveninin bazı temel noktalarına değinilmekte, daha sonra büyüme, kalkınma ve bölge kavramları üzerinde durulmakta, sonraki süreçlerde ise bölgesel kalkınmanın bazı gereklilikleri ele alınarak KOP'un kurumsal yapısı ve programlarının muhtevası incelenmektedir.

1. Büyüme, Kalkınma ve Bölge Kavramlarına Bir Bakış

Toplumsal değişmeyi açıklama ihtiyacı iktisadi bağlamda büyüme ve kalkınma kavramlarının açıklanmasını gerektirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında üzerinde daha fazla konuşulmaya başlanan bu kavramlar; modernleşme, yapısalcılık ve bağımlılık, neoliberal yaklaşımlar ve toplumsalcılık yaklaşımları bağlamında, dönem dönem farklı bakış açıları ile ele alınmıştır. Burada Rostow'un tarihsel süreci ele alan görüşlerine dikkat etmek gerekir. Ona göre; Geleneksel toplum, Kalkışa Geçiş Aşaması (Take-off), Kalkış Aşaması, Olgunluk ve Kitle Tüketimi Çağı aşamaları kalkınma modelinin süreçlerini tanımlar (Alkin, 1974:6). Öte yandan büyümeye hedefinin dış kaynaklı finansal ve beşerî kabiliyetlerle geliştirilmesi (Başak, 1977: 21), kendine yeterliliği önceleyen uygulamalar, serbest ticaret ve küresel entegrasyon ile yerel katılımı esas alan teoriler de bu süreçlerin çözüm önerileri içeren modelleri olmuştur.

Büyüme, daha çok iktisadi bir kavram olarak ele alınır ve belirli bir tarih içerisinde yer alan iktisadi gelişim seyrinin başlangıç tarihine göre ne ölçüde değişiklik gösterdiği ile ilgilenir. Bu değişiklik olumlu yahut olumsuz bir seyir gösterebilir. İktisadi anlamda büyüme, bir öncekine göre bir sonrakinin geldiği seviye olup, kantitatif anlamdaki değişim olarak değerlendirilmelidir. Başlarda tarım sektöründen sanayi sektörüne geçiş gibi algılanan ve

gündelik kullanımda bir ton buğday ile ne kadar demir/çelik satın alınabileceği kıstası ile de değerlendirilen büyüme, sosyolojik boyutu ile Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin üst basamaklardaki fayda kalemlerine, toplumun daha büyük bir kesiminin ulaşabilmesi açısından değerlendirildiğinde kalkınma olarak ifade edilebilir. Ne var ki düz bir hesaplamada katma değer unsuru olarak kıymet atfediyor olsa da buğday ve demir arasındaki kıymet ikilemi her zaman için geçerli değildir. Zira toplumsal öncelikler matematiksel hesaplara mahkûm edilemeyecek ölçüde farklılıklar gösterebilir.

İhtiyaçların önceliği her zaman biri (Sanayi) ötekine (Tarım) alternatif olarak lanse edilen büyüme politikaları ile izah edilemez. O nedenle büyümeden farklı olarak sosyal unsurları da içerisine alacak top yekûn bir olumlu gelişmeyi, kalkınma olarak ifade etmek gerekir (Kar ve Taban, 2005: 8). Müreffeh toplum ve terakki ifadelerinin bir karşılığı olarak ele alınabilecek olan kalkınma kavramı, ekonomik olguların sosyal yapıya uyarlanması ve bu sayede toplam gelir ve fayda içerisindeki paylaşımın ne şekilde dağıtıldığı ile ilgilenmek anlamına gelecektir. Kalkınma, büyüme ile ortaya çıkan kantitatif eldenin tabana yayılması olarak ta değerlendirilebilir. Toplumsal açıdan bakıldığında fertlerin yaşam kalitelerindeki artış olarak ifade edilen bu durum sadece ekonomik boyutuyla değerlendirilemez. Ferdi ve toplumsal anlamda ortaya çıkan kalkınmanın asgari boyutta dengelenmesi anlamında ele alınabilecek olan doyum eşiği, bu anlamda önemli bir veri olarak kabul edilebilir.

Büyümenin ülke genelindeki kalkınmayı sağlayabilmesi, görece daha zayıf bölgelerin kuvvetlendirilmesi ile mümkün olur. Zayıf kasların güçlendirilmesi olarak ifade edilebilecek olan bu tutum, mevcudun daha iyi hale dönüştürülmesi ile mümkündür. Bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmak ve yerindelik koşullarına riayet ederek; iyiyi sahaya yansıtmak ve kuvveden fiile döndürmek gibi temel amaçları esas alan bu hamle; coğrafi, iktisadi, fiziki, sosyal, kültürel alt yapı eksikliklerinin giderilmesi ve beşerî sermayenin kuvvetlendirilmesi gibi hususların yekûnudur. Kalkınma, toplumsal değişim ve dönüşüm olgusunu daha iyinin ne olduğu, bu iyiye nasıl varılacağı, hedefe ulaşmak için belirlenen yol haritası, uygulayıcı aktörler, sürdürülebilirlik ve ölçülebilirlik üzerinden değerlendirilerek gözlemlenebilir (Kumral, Akgüngör ve Güçlü, 2011: 36). Bu gözlem kalkınma hedeflerinin, dönemlik olmaktan ziyade bir program dahilinde yürütülmesi ile kalıcılık arz eder. Nitekim yeni büyüme teorilerinin temel dayanağı olarak belirtilen kalkınma yaklaşımı ile sürdürülebilir ve istikrarlı çalışmaların uzun dönemli büyüme oranlarını etkilediği görülmektedir (Akdere ve Erdal, 2004: 4-6).

Küreselleşmenin hâkim olduğu bir dönemde yerelin imkanlarının tebarüz etmesi, ülkelerin büyüme stratejileri açısından önemli bir dönüşümdür. Yerelin dönüşümü anlamına

gelen bu süreç; kalkınma amaçlı olarak yürütülen makro çözümleri önceleyen yaklaşımların tamamlayıcısı olarak, mikro uygulamalara eğilmek gerektiğine odaklanır. Birbiri yerine de kullanılabilen ve bölge/ yerel/ kırsal kaynaklı olarak ifade edilen alanlara odaklanan kalkınma stratejileri, temelde bütüncül bir kalkınmaya hizmet eden unsurları da ön plana çıkaracaktır.

Kalkınmanın icra edileceği bölge, yerelden başlayacak bir kalkınma faaliyetinin önemli bir aşamasını temsil eder. Bu sebeple kalkınma faaliyetlerinde bölge kavramının anlaşılması ve çerçevesinin çizilmesi önemlidir. Bölge bilimciler açısından bölge, coğrafya, ekonomi, matematik, planlama ve sosyoloji gibi disiplinler ölçeğinde oluşturulabilir (Atalık, 2002: 13). Richardson, ülkenin kendine özgülüğü üzerinden ele aldığı bölgeyi bir ülkenin kendine özgü fonksiyonları olan geniş alanlar olarak değerlendirmiştir (1979: 17).

Bu doğrultuda, dinsel, etnik, kültürel esasları ele alan bir bölge tanımlaması yapılabileceği gibi, coğrafi ve ekonomik kriterleri esas alan bir tanımlamadan da bahsedilebilir (Taştekin, 2018:71). Ortak noktası mekânı esas almak olan çalışmalarda bölge, daha çok coğrafi unsurlar üzerinden açıklanır. İklimi esas almak üzere oluşturulan iklimik bölgeler, hidrolojik şartları ele alan hidrografik bölgeler ya da doğal afet bölgeleri gibi başlıklar bölge kapsamlarına örnek teşkil eder (Özçağlar, 2003: 4). Yerleşim bölgeleri, nüfus bölgeleri, kültürel esaslı bölgelerin yanında hammaddeyi yahut ortak tarım alanlarını dikkate alan bölgeler; avcılık, ormancılık, sanayi ve hayvancılık bölgeleri gibi pek çok farklı bölge ve bölge kavramı da türetilir. Coğrafi alanlar, ekonomik ve sosyal yapı ile ortak tarih, ortak etnik, dil, kültür ve din yapıları bölgeyi belirleyen kriterler arasında yer alabilir (Hasanoğlu & Aliyev: 82). Burada esas olan bölge kavramı ile hedeflenen amaç olup il, ilçe, bucak, köy gibi idari bölünmeler de bölge kapsamında ele alınabilir.

Bölge planlamalarında “ortaklık kriteri” dikkate alınan bir husus olup, bölge kavramını, kendi açısından anlamlı ve planlı kılacak unsurları ifade eder. Ortak bir vizyon etrafında şekillendirilen bölgeler, kalkınma ölçekli olarak ele alındığında; yerinde, sürdürülebilir, rekabetçi, toplumsal ve ekonomik büyümeyi uygulayabilme imkânı sunan parçalar bütünü olarak değerlendirilmelidir (İldırar, 2004: 15). Burada esas olan yerelin imkanlarının kuvvetlendirilmesi ve top yekûn kalkınmayı destekleyecek bu imkanların artırılarak yerinde üretimini organize etmektir. Diğer yandan üretim tek başına belirleyici olmaz. Amacı üretimi esas alsada onu sağlayacak koşulların inşa edilmesi ve temelinde insanı odaklayan noktaların gözetilmesi gerekir. Bu aşamada bölgenin belirlenmesi ve ona yönelik kalkınma stratejilerinin ortaya konulması icap eder.

Bölge, kamu gücü ile oluşturulacak iyileştirme stratejileri üzerinden yönetilen bir kalkınma projesine dönüştürülebilirse, iktisadi anlamda ele alınan milli hasılanın taban ölçeğinde yaygınlaştırılması ve bu yaygınlaşmanın doğurduğu etkinin tekraren kümülatif büyümeye yansımaları sağlanmış olur. Bir anlamda gelir dağılımının eşit paylaşımına yönelik bir işleyiş ortaya çıkar ki bu durumun sosyolojik yansımaları, kamu mekanizmasının işleyişini destekleyen güçlü bir toplumun inşasıdır. Elbette ki maddi boyutu ile ele alınan kalkınma politikaları rakamsal etki ile doğru orantılı bir sonucu her zaman ortaya koymaz. Burada ulaşılmak istenen asıl gaye, model olma, koşulları iyileştirme ve öz ifadesi ile tetikleyici mekanizmaların işletilebilmesidir. Bu doğrultuda alınan aksiyonlar; yerel önceliklere yanıt verme, entegre programlar geliştirme, yoksul ve yoksun alanları önceliklendirme, özel ihtiyaçlara ve alanlara odaklanma şeklindedir. Bu doğrultuda bölgeyi esas alan küçük ölçekli altyapı projeleri, insan kaynaklarını geliştirme, gelir üretimi ve istihdam yaratma, tarımsal yayım ve destek, turizm ve kırsal gelişim, çevrenin korunması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve yerel örgütlenmelerin kuvvetlendirilmesi gibi unsurlar tamamlayıcı unsurlardır. Tüm bu hedeflere ulaşmak adına bölgeden bölgeye değişmekle birlikte sosyal dokuyu güçlendirmeyi esas alan bölgesel kalkınma açısından dikkate alınması gereken bazı noktaların öncelenmesi gerekir.

2. Türkiye'nin Kalkınma Sürecine Genel Bir Bakış

İktisat sosyolojisinin uğraş alanlarından biri olan kalkınma, modern Türkiye'nin bir devlet olarak kuruluşundan itibaren üzerinde durmak zorunda olduğu en önemli sorumluluklardan biridir. Savaşın meydana getirdiği büyük yıkım, maddi unsurların yanında nitelikli beşerî sermayenin yokluğunu da hissettirmiştir. Tarım kesiminin piyasa ekonomisine henüz tam olarak geçememiş olması, köylüden aşar vergisi alınması, mültezim, büyük toprak sahiplerine bağlılık gibi toplumsal yapıyı etkileyen hususların varlığı; savaş döneminden kalma borçlar ve büyük buhran adı verilen dünya krizi yavaşlatıcı bir kısım nedenler arasında yer alır. Başta lojistik olmak üzere alt yapı eksiklikleri, beşerî sermayeyi yetiştirecek sanat ve çıraklık okullarının zayıflığı, oda ve loncaların düzensizliği, tekelleşmeyle mücadele, hayvan hastalıkları, koruyucu gümrük vergisi talepleri, işçi kesiminin çalışma süreleri ve ücret tarifesi isteği gibi hususlar da dönemin diğer bazı sorunları arasındadır (Özyurt, 2011: 122).

Başlarda devlet, özel teşebbüse güvenerek liberal politikalara yönelmişse de bu hamle yeterli olmamış ve 1930'lu yıllardan itibaren kalkınma, devletçi bir modelle şekillendirilmiştir. Boratav, 1923-31 dönemini, daha iyi bir sözcük bulamamaktan ötürü liberalizm ile ifade etmekle birlikte bunun yanıltıcı olabileceğini ve belli bir anlamda devlet müdahaleciliğinin söz

konusu olduğunu ifade eder (1974: 12). Bu yönelimin savaş sonrası ortaya çıkan 1929 Ekonomik Buhranı sonrası batı merkezli dünyada ön plana çıkan Keynesyen politikalarla bir paralellik arz ettiği hususu dikkate değerdir. Devletin iktisadi istikrarı sağlama noktasında etkin bir rol üstlenmesi gerektiğinin üzerinde duran bu görüş alınan kararlarda etkili olmuştur. Ülkenin ihtiyaç duyduğu ekonomik bağımsızlık, bir taraftan üretimi teşvik edecek çabaların oluşmasını zorunlu kılarken bir taraftan da kalkınmayı destekleyecek toplumsal yapının inşasını gerektirmiş; Köy Kanunu, Halk Evleri, Köy Enstitülerinin kurulması çabalarının yanında Tasarruf ve Yerli Mallar Haftasına kadar uzanan çeşitli yöntemlerle süreç desteklenmiştir. Özellikle taşra insanı, dönüştürülmesi/ eğitilmesi gereken kırsal bir potansiyel olarak görülmüş ve modernleşmenin sanayi üzerinden inşa edilmesi gerektiği düşüncesinin de etkisi ile, kırsala duyulan mesafe rasyonelleştirilmiştir. Köycülük ideoloğu olarak bilinen ve Soyadı Kanunu'ndan sonra Köymen soy ismini de alan Nusret Kemal'in, Ülkü Dergisinde yazdığı makale köyün durumunu şöyle açıklar:

40 bin köyün 37 bininde ne mektep ne dükkân ne de posta var. Halihazırda köyde yaşayan on bir milyon kadar insanın anca %2 si kadarlık bir kısmı okuma yazma biliyor... İçlerinde en zeki olarak gördüklerinin bile kullandığı kelime sayısı belki beş yüz kadarı bile bulmuyor. Dünyadan biraz haberi olanlar varsa da onlar askerden gelmiş birkaç kişi (Kemal, 1933: 355).

Sovyet ve Amerikan modellerinden ilham alınarak hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kalkınma çabaların en önemli girişimlerinden biridir (Özbay ve Yılmaz Genç, 2020). Devletin kalkınma sürecindeki geçiş dönemine has olan ve sonraları devletçilik ilkesi ile somutlaştırılan bu plan, karma ekonomi modeline göre tasarlanmış; sanayileşme başta olmak üzere “yapma” “yaptırma” ve “caydırma” iradesi olarak ortaya konulan pek çok politikaya öncülük etmiştir (Hamitoğulları, 1974: 134). Plan, ithal ikameci bir anlayışla, ana hammadde ülkemizde bulunan ürünlerle birlikte üç beyazın (kağıt, pamuk, şeker) üretimini ele alırken, sonraki dönemde makineleşme, enerji ve üç siyahın (demir-çelik, kömür, petrol) üretimine odaklanan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planının oluşturulmasını sağlamıştır (Özyurt, 2011: 137). Söz konusu planlama çalışmaları dönemsel başarılar ortaya koymuş ne var ki yaklaşan II. Dünya Savaşının gerektirdiği öncelikler sebebiyle özellikle İkinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı tam olarak hayata geçirilememiştir (Genç, Özbay ve Yılmaz, 2023).

II. Dünya Savaşının ardından oluşan yeni küresel değişim Türkiye'yi de etkilemiştir. Nitekim çok partili hayata geçişin ilk hamlesini ortaya koyan Nuri Demirağ'ın kurduğu *Milli Kalkınma Partisi* ve akabinde kurulan *Demokrat Parti*, bu durumun siyasi bir göstergesi olmuştur. Diğer yandan dönemin Kadro² ekibinin etkisine bağlı olarak devletçi unsurlarla

² Kadro Dergisi

oluşturulan 1946 tarihli *İvedili Sanayi Planı* da bu değişimden etkilenmiş ve plan yerini bir yıl sonra liberal boyutları ağır basan *Türkiye İktisadi Kalkınma Planı*'na bırakmıştır. Yeni plan Türkiye'nin "Batı Bloku" içerisinde yer almasından hareketle oluşturulmuş ve kalkınma sürecinde dış kaynaklı finansmandan da yararlanmıştı. Truman doktrini ve Marshall Planı ile gelinen süreç, kalkınma planlarına yönelik politik duruşun değişmesine, sürükleyici sektörün tarım, enerji ve ulaştırmaya dönmesine neden olmuştur.

Dönüşümün toplumsal etkileri de olmuştur. Tarımda makineleşme, pek çok beden gücüne dayalı iş gücünü azaltmıştır (Özer, 2014: 74). Bu durum, eğitimden sanata, sinemadan müziğe kadar pek çok alanda yaşanan; köyü, köylüyü ve kırsalı önemsizleştirerek şehri cazip kılan yaklaşımlarla birleşince, kırsaldan şehre doğru yoğun bir iç göç yaşanmıştır. Toplumsal yapılar arasındaki bir geçiş olabildiği, bu geçişin görece zararsız ve buhransız olmasını sağlayan formların bulunduğunu ifade eden Mübeccel Kıray, '*tampon mekanizmalar*' olarak tanımladığı bu forma bir örnek olarak köy hayatının şehre uyarlandığı gecekondu modelini verir (2006: 96). Bir ara form anlamına gelen gecekondu örneği, köyden kente göç edenler için kısmi bir adaptasyon sağlarken kırsaldaki iş gücünün yanında nitelikli beşerî sermaye eksikliğinin de tetikleyicisi olmuştur. Öyle ki Türkiye'deki hâkim nüfus dağılımı 1950'lerden itibaren kent lehine büyük değişim göstermiştir (Özensel, 2022).

Toplumsal manadaki dönüşümün siyasi aksiyona dönüşmesi, planlı dönüşüme ilişkin adımlarla olmuştur. Bu adımların en önemlisi 5 Ekim 1960 tarih ve 91 Sayılı Kanun ile kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kuruluşudur (Soyak, 2003: 175). Planlı Kalkınmaya geçiş olarak ifade edilen bu gelişme, bütün Batı kampında yayılan planlama dönemine rastlar (Bağır, 2022: 15). Devletin, merkezden başlayan bir kalkınma modelini ortaya koymaya başladığı bu dönemin ilk göstergesi 1963-1967 yıllarını içerisine alan ve sonrasında düzenli olarak uygulamaya konulan Beş Yıllık Kalkınma Planlarıdır. DPT bunun yanında Türkiye'nin kalkınma stratejisine yönelik ulusal ve bölgesel pek çok projeyi uygulamaya koyan görevlerle donatılmıştır. Nitekim 91 Sayılı Kanun'un Görev başlığını içeren 2. Maddesi DPT'ye tabii, beşerî ve iktisadi kaynakların tespiti, kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanması, ayrıca bölgesel veya sektörel bazda plan ve programlar hazırlamak gibi geniş kapsamlı görevler vermiştir.³

İki binli yıllar, Türkiye'nin makro ölçekli yapısal sorunların çözümüne yönelik girişimlerinin bölgesel kalkınmaya doğru daha çok evrildiği yıllardır. Büyüme planlarının,

³ Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun.

refahın tabana yayılmasını esas alacak kalkınma planları ile örtüştürülmeye başlanması, bu dönemin önemli gelişmelerinden biri olarak kayda geçer. Nitekim Avrupa Birliği'nin entegrasyon sürecinin de etkisiyle uygulamaya geçen Bölgesel Kalkınma Ajansları bu dönemin önemli hamlelerindedir (Ferry, 2007: 447). Süreci DPT'nin Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesi takip etmiş aynı tarihlerde evvelce tecrübe edilmiş bulunan GAP Bölge Kalkınma İdaresi modeline dayanarak üç yeni bölge kalkınma idaresi daha kurulmuştur. Bölgeler arası eşitlik farklarını gidermek gayesine matuf bir hamle olarak değerlendirilebilecek bu adım ile Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölge Kalkınma İdaresi, Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölge Kalkınma İdaresi ve Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi kurulmuştur. 642 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan bu İdareler, ortak noktası refahı tabana yaymak olan kalkınma modelinin somut bir tezahürüdür.

Elbette ki daha iyi bir kalkınma modelinin benimsenip benimsenmeyeceğine ilişkin bugünün penceresinden yapılan değerlendirmelerin hemen hepsi anakronist bir yaklaşım içermektedir. Kendi gerçek zaman ve mekânından arındırılarak yapılan her eleştiride olduğu gibi, bugünün penceresinden yapılan her değerlendirme objektif niteliklerden uzak bir tutum ortaya koymak anlamına gelebilecektir. Bu sebeple bahsedilen dönemleri, Türkiye'nin kalkınma politikalarıyla paralel bir biçimde gelişen travmatik olaylar silsilesinin yaşandığı dönemlerle birlikte anmak gerekir.

Çalışmanın bu aşamasında bölgesel kalkınmanın bazı kavramları ve unsurlarına değinilecek olup devamında KOP Bölge Kalkınma İdaresi" özelinde oluşturulan kalkınma modelinin detayları ele alınacaktır.

3. Bölgesel Kalkınmanın Bazı Gereklilikleri

Bölgesel kalkınma sahanın ihtiyacını karşılayacak bir kısım gereklilikleri barındırır. Bu gereklilikler dönemine bağlı olarak farklılıklar gösterse de temelde aynı sorunların bir karşılığıdır. Bu sorunlardan ilki bilgiye erişimdir. Geçmişte bilgiye erişim bir sorun olarak görülse de bugünün dünyasında, bilgiye ulaşmaktan ziyade, bilgi kirliliği konusu ön plana çıkar. Zira bilginin deneyimlenmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Bu durum özellikle bölgesel kalkınma politikalarının uygulandığı kırsal alanlarda görece daha sık yaşanan bir sorundur. Zira yeni bir bilginin, olası riskleri de dikkate alınarak tatbikini sahanın mevcut aktörlerinden beklemek; ekonomik, sosyal, kültürel hususlar dikkate alındığında her zaman mümkün görülmemektedir. Dışarıdan gelen yeni bir bilgiyi anlamak, özümsemek ve uygulamak için gerekli olan içselleştirme, tecrübi bilgiye dayalı deneyimler ile kıyaslandığında beklenenin

ötesinde bir dirençle karşılaşır. Sosyal öğrenme gibi etkileşimli süreçlerin yanında sosyo-kültürel farklılıklar nedeniyle karşılaşılan öğrenme zorlukları da bulunmaktadır. Bu durum riskin üstlenilmesi açısından da büyük önem arz eder (Lagendijk ve Hassink, 2001:8). Örneğin tarım ve hayvancılığın önemli gelir kaynağı olduğu bölgelerde yeni bir tekniğin hayata geçirilmesi, üretici açısından büyük risk taşır.

Yaşam standardının asgari olduğu, gelirin dönemsel kazanıldığı yahut düşük olduğu bu alanlarda; mevcut alışkanlıkların değiştirilmesi, yeni bir alana yahut uygulamaya yönelmesi gibi durumlar, üreticiler açısından göze alınabilir riskler değildir. Bu durumda riski üzerine alan politikaların kırsalda yer alan üreticiler tarafından sergilenmesini beklemek yerine, söz konusu riskin doğru bir planlama neticesinde bir kamu gücü tarafından uygulanmasını sağlamak gerçekçi bir strateji olacaktır.

Bölgesel kalkınmanın bir diğer sorunsalı mevcut yapının güçlendirilmesi ya da en azından o hali ile korunmasıdır. Bölgesel koşullar açısından önemli bir yer tutan fakat desteklenmemesi durumunda piyasa koşullarında rekabet yetisini kaybedecek olan alanların güçlendirilmesi önem arz eder. Aksi durumda bölgede var olan değerlerin kaybedilmesi riski doğabilir. Örneğin geçimini, bölgenin potansiyeline uygun işlerle sağlayan küçük aile işletmelerinin, çeşitli sebeplerle üretim kabiliyetlerini devam ettirememesi, toplumun geneline etki eden imkân ve koşulların kaybedilmesine, rekabetin azalmasına ve üretim olanaklarının büyük şirketler eli ile sürdürülmesine sebep olabilir. Bu durum görece iyimser bir gelişme sayılabilir. Zira niteliği gereği sadece küçük işletmeler eli ile sürdürülmesi gereken bölge potansiyelleri de söz konusu olabilir.

Bölgesel Kalkınmanın odak noktalarından biri entegre gelişimin sağlanmasıdır. Bölgenin, beşerî, sosyal, kültürel kapasitesinin coğrafi, fiziki ve teknik imkanlarının bir bütün haline dönüştürülmesi ve yeni sektörlerin mevcut koşullarla ilintili bir biçimde desteklenmesi; bölgesel kabiliyetlere dayalı filizlenebilecek temaların keşfedilmesi anlamına gelir ki bu sayede budaklanma olarak ifade edilen destekleyici unsurlarla birlikte bölgesel kalkınmaya hizmet edecek potansiyel ortaya çıkarılabilir (Boschma ve Frenken, 2011: 66). Hâkim sektör ve destekleyici alanların belirlenmesi ve buna uygun politikalar, bölgesel kalkınmanın sonuç alıcı yöntemler elde etmesinin koşullarını ortaya koyar.

Tüm bu koşullar planlanırken kalkınma faaliyetlerinin esas unsurunun insan olduğu gözlerden kaçmamalıdır. Beşerî gücün uygulama alanlarını kuvvetlendirmek, sosyal koşulların iyileştirilmesini sağlamak ve asgari insan ihtiyaçlarının bölge dışı iyi imkanlarla

denkleştirilmesini sağlamak en önemli unsurlardan biridir. Asgari yaşam koşullarının sağlanamadığı bölgelerde, nitelikli beşerî gücün oradaki varlığını devam ettirmek mümkün değildir. Bireylerin tercihlerini bölge, sektör ve çalışma koşulları anlamında olumluya götüremeyen hiçbir destek mekanizmasının kalıcı bir etki sunamayacağı gerçektir. Bu sebeple doyum eşiği olarak ifade edilebilecek olan asgari yaşam koşullarını sağlayacak; ekonomik, sosyal, kültürel şartların oluşturulması gerekir. Burada kırsala ilişkin ele alınan ve daha çok genel kabule dönüşen, “*şehirdeki koşulların kırsalda da sağlanmasının gerekliliğine ilişkin ön kabul*” bu durumun izahı için tek başına yeterli değildir. Burada asıl olan görece zayıf bölgelere ilişkin asgari koşulların sağlanmasıdır ki; barınma, eğitim, sağlık ve genelin erişebilir olduğu enerji, internet alt yapısı, temiz su kaynaklarına erişim gibi bir kısım imkanların bölgesel koşullarda sağlanabiliyor olması gerekir. Öyle ki kent ve bölge arasındaki farkı tek başına iktisadi anlamda eşitlemek, bir kriter olarak görülmemeli, bölgedeki doyum eşiği dikkate alınmalıdır.

Bu hususların tamamı sürdürülebilirlik boyutlarının da gözetilmesini gerektirir. Güvence ve gelecek kaygısı hem bireysel hem de toplumsal unsurlar ile birlikte ele alınmalı, görece daha olumsuz şartlarda yaşayan insanların duyduğu gelecek kaygısının giderilmesi, bölgesel kalkınma adına yapılacak hizmetlerin odak noktalarından biri olmalıdır. Uzun vadede kendini güvende hissetmek isteyen birey, bu güveni oluşturacak koşulları dikkate alacaktır. Bölgesel kalkınma politikalarının da sürdürülebilirliği, yalnızca yatırımların korunması açısından değil, sosyal yapının devamı açısından da önemlidir.

Elbette ki bütün bu hususların sağlanması kamunun gücünün yerel koşulları destekleyecek bir iş birliğine dönmesi ile mümkündür. Ne var ki kamunun tek başına üstlendiği müdahaleler yeterli olmayacak kamu dışı aktörlerin kullanabileceği bir takım teşvik ve destek mekanizmalarının da işletilmesi kalkınmaya yarar sağlayacaktır. Yerel ekonomik kalkınma, başta yereldeki kamu güçleri olmak üzere özel ve sivil toplum kanalları arasında oluşturulan sıkı bir iş birliğini zorunlu kılar. Yerel olanakların mevcut kapasitesinin geliştirilmesini önceleyerek, yeni girişimcilerin oluşmasına zemin hazırlayacak ortamlar için bölgesel bazda oluşacak iş birliği ekonomik büyümenin gerçekleşmesine imkân tanımaktır. İhtiyaç duyulan tüketim ürünlerinden birinin, örneğin sütün üretimini arttırmak, büyük işletmelerin olduğu kadar yerel imkânların ve küçük üreticinin de güçlenmesini gerektirir.

4. Bir Bölgesel Kalkınma Modeli Olarak KOP Bölge Kalkınma İdaresi

Literatür kapsamında yapılan çalışmalarda, Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığının, kalkınma modeli olarak ortaya konulduğu tafsilatlı bir çalışmaya ulaşılamamıştır. KOP BKİ'yi konu edinen çalışmaların büyük çoğunluğu, bölgesel bir tanımlamada kolaylık sağlamak açısından, coğrafi bir belirteç niteliğindedir. Nitekim, KOP Bölgesinde Suç ve Şiddet Olaylarının Araştırılması (Akbaş, 2017), KOP Bölgesinde Süt Sığırcılığı (Ermetin, Kul ve Sarı, 2023), KOP İllerinde Su Ürünleri Avcılığı (Çiçek, Sungur, & Öz, 2020) ve Çimento Fabrikalarının Yer Seçimi (Koç, 2019) gibi çalışmalar bu duruma örnektir. Öte yandan yerel ve bölgesel kalkınmaya ilişkin bazı çalışmalarda da KOP BKİ'den bahsedilmektedir. Bölge Ölçeğinde Kurumsal Yapılanma (Akpınar, 2017), KOP'un İstihdam Üzerine Etkisi (Oğuz, 2023), Bölge Planları ve Sürdürülebilir Kalkınma (Darıcı & Canbolat, 2019), Bölge Planlamasında Yeni Beklentiler (Zengin, 2001), Eylem Planları Kapsamında İllerin Teşvik Politikalarının Belirlenmesi (Koçak, 2021), Türkiye'nin Bölge Politikaları (Akkuş, 2022) gibi çalışmalar da ana teması KOP BKİ olmayan nitelikte çalışmalar olarak görülmektedir. Elbette ki bu çalışmalara daha bir dizi kitap ve makale de eklenebilir. Ne var ki erişilebilen çalışmalarda bu çalışmanın muhtevasına ilişkin bir örneğe rastlanmamış olup bu durum da çalışmayı özgün kılmaktadır.

Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi'nin kuruluş hikayesi GAP Bölge Kalkınma İdaresinin kurulduğu 1989 yılından yaklaşık üç yıl sonraya dayanır. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel imzası ile meclise gönderilen 25.12.1992 tarihinde 101-457/08600 sayılı ile Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen Konya Ovası ve Orta Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmek üzere gündeme alınmıştır (TBMM Arşiv, no:1916). Genel gerekçesinde "bölgeler arasındaki dengesizliği gidermek, bölgeler arası toplumsal ve ekonomik bütünleşmeyi sağlamak ve sulama imkânlarının genişlemesiyle tarım sektöründe enerji üretiminin artmasıyla sanayi sektöründe sağlanacak gelişmelere" değinilen tasarı; altyapı, konut, sanayi, maden, tarım, enerji ve ulaştırma gibi alanlarda hizmetlerin düzenli ve etkili bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere hazırlanmıştır. Tasarı 29.01.1993 tarihinde 1/490 Esas ve 98 Karar sayısı ile Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek 285 sıra sayılı ile meclis gündemine sunulmuş fakat dönemin koalisyon hükümetinin görev süresinin bitmesi sebebiyle, görüşülemeden rafa kalkmıştır. Tasarıya göre merkezi Ankara olarak belirlenen Konya Ovası ve Orta Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, şimdiki hali ile Kırıkkale ili hariç 7 ile ek olarak Kayseri, Çorum ve Afyon illerini de içerisine almaktaydı (Tayşi, 1997).

Tasarıda, Bölge Kalkınma İdarelerinin kurulmasındaki misyon çerçevesinde şu unsurlara yer verilmektedir:

- Plan ve yıllık programlara uygun olarak uygulama projelerini yapmak veya yaptırmak,
- Hazırlanan yıllık yatırım tekliflerini Yıllık Yatırım Programlarında göz önüne alınması için DPT'ye sunmak,
- Bölgeye ait kalkınma planları, programları ve projelerin uygulanması ile ilgili kurum ve kuruluşların faaliyetleri ve proje uygulamalarını takip ve koordine etmek,
- Bölgede özel sektör ve yabancı sermaye faaliyetlerini plan ve programların hedef ve amaçlarına uygun bir şekilde yönlendirecek, teşvik ve tanzim edecek öneriler geliştirmek,
- Bölgenin yurt içi ve yurt dışı yatırımcılara tanıtımı ile bunların bölgeye yatırım yapmaları için gerekli çalışmaları yapmak, işletmelerin yönetimi, teknoloji, finansman, pazar imkânlarının geliştirilmesi, işgücü eğitimi gibi konularda hizmet vermek,
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait her türlü bina ve tesislerin yapılmasında koordinasyonu sağlamak (Tayşi, 1997:71)
- Tasarı, KOP özelinde Bölge Kalkınma İdarelerine yüklenen geniş misyonu görmek açısından önemlidir. Zira bu hedefler Türkiye'nin bölgesel kalkınma misyonunun temellerini oluşturmaktadır. Nitekim 2001- 2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının “Bölgesel Gelişme Hedef ve Politikaları” başlığını içeren bölümündeki 496 numaralı tedbir; “bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının zaman içerisinde azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması” hususlarına dikkat çeker (R.G, 2000). Akabinde uygulamaya koyulan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, bu kez “Kırsal Kesimde Kurumsal Kapasitenin Artırılması” üzerinde durulmuştur. 2007-2013 yıllarını kapsayan bu planla birlikte bölgesel kalkınma süreçlerinin hızlandığı da görülmektedir.

18 Haziran 2008 yılında Başbakanlık tarafından yayınlanan “Öncelikli Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Sosyal Gelişme Projeleri” konulu Genelge de “...bölgeler arasındaki göreceli gelişmişlik farkını azaltmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkânlarını artırarak, sosyal istikrar, ekonomik büyüme” gibi milli kalkınma hedeflerine ilişkin olarak

KOP'tan bahseder (RG, 2008). Bu tarihten sonra hükümetin bir proje olarak temel hedefleri arasında yer aldığı ilan edilen Konya Ovası Projesi, mikro hedeflerin ötesinde bir bölgesel kalkınma stratejisi oluşturulduğunun göstergesidir. Nitekim KOP, bugün Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı 4 Bölge Kalkınma İdaresinden biri olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu aşamada; adını, mazisini iki yüzyılı aşmış bir *hayalden* alan KOP Kalkınma İdaresi'ne geçmeden önce, bu ismin nereden geldiğine değinmek icap etmektedir.

4.1. Uzun Soluklu Bir Hikâye: Konya Ovaları Projeleri

Türkiye'nin en uzun vadeli projelerinden biri olarak ifade edilebilecek olan Konya Ovaları Projesi'nin tarihi 1800'lü yılların ilk çeyreğine kadar uzanır. Proje, önceleri Türkiye'nin en büyük tatlı su kaynaklarından bir olan Beyşehir Gölü'nün kot farkına bağlı olarak taşması ve Çarşamba Çayı vasıtasıyla suyun, yaklaşık altmış km mesafedeki Suğla Gölü'ne akması ile ortaya çıkan Konya ovasındaki tarım arazilerinin yer yer sular altında kalması sorununa bağlı olarak gündeme gelir (Muşmal, 2015: 14-15) Nitekim 1819 yılında Karaman Valisi Çelik Mehmet Paşa tarafından yürürlüğe koyulan ilk proje, sonraki yıllarda Bozkır ve Seydişehir arasında bulunan ve geniş bir tarım arazisine dönüşecek olan Suğla bölgesindeki tarım arazilerinin bataklık yapısından kurtarılması ve burada bulunan suyun Konya Ovasına taşınmasına evrilir (Yılmaz, 2010: 12-26). Söz konusu proje Vali Hafız Paşa tarafından "Mavi Boğaz" adı ile devam etmiş ve Sultan II. Abdülhamid zamanında ise Çumra Sulama Projesi adını almıştır (Eroğlu, 2023: 50).

Söz konusu proje sonraki yıllarda Devlet Su İşleri Teşkilatlarının koordinatörlüğünde devam ettirilmiştir. Gembos Derivasyonu, Yılmaz Muslu Barajı, Bağbaşı Barajı ve Mavi Tünel Projesi bu projenin önemli saç ayaklarındandır. 18 adet sulama, 3 adet içme suyu ve 1 adet enerji olmak üzere toplam 22 adet büyük proje demetinin adı olan KOP, tarımsal sulama amaçlı hedefler kapsamında bölgesel kalkınmaya hizmet ediyor olmakla birlikte, tamamen Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün ilgili kurumları tarafından yürütülmektedir. Bu projeler demeti, önemi sebebiyle Bölge Kalkınma İdaresinin ismine kaynak teşkil etse de KOP Bölge Kalkınma İdaresini bu projenin uygulayıcısı olarak görmek doğru değildir. Konya Ovaları Projeleri Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne ait olup, Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresinin faaliyetleri bu projelerin tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu sebeple KOP'u, Kalkınma Planları ve Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejileri ölçeğinde çizilen hedefleri gerçekleştirmek üzere planlı aksiyonlar alan bir kurum olarak değerlendirmek icap eder.

4.2. Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

Kalkınma Bakanlığına bağlı olarak 642 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (KOP İdaresi), “Konya Ovası Projesinin uygulamalarını yerinde koordine etmek ve bu kalkınma projelerinin uygulandığı illerdeki yatırımların gerektirdiği araştırma, planlama, programlama, projelendirme, izleme, değerlendirme ve koordinasyon hizmetlerinin yerine getirilmesi suretiyle Bölge Kalkınma İdaresinin kapsadığı bölgelerin kalkınmasını hızlandırmak,” (R.G., 2011) üzere kurulmuş bir kamu kurumudur. Aksaray, Karaman, Konya ve Niğde illerini içerisine alacak şekilde kurulmuş olan İdarenin kapsamına 2016 yılında 8870 ve 9140 sayılı karar ile Nevşehir, Yozgat, Kırşehir ve Kırıkkale illeri de dahil edilmiştir. Sonradan eklenen illerle birlikte KOP İdaresinin hizmet alanı 1992 yılında hazırlanan taslağa büyük oranda uygun hale getirilmiştir. KOP İdaresi, 2018 yılında, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş süreci ile birlikte Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlanmış olup faaliyetlerini bu kapsamda sürdürmektedir. 95.580 km² yüzölçümü ile Türkiye'nin yüzde 12,2'sine karşılık gelen KOP Bölgesi'nde 1'i büyükşehir olmak üzere 8 il ve 89 ilçenin yer aldığı geniş bir coğrafyaya hitap etmektedir (KOP BKİ, 2021: 17-18).

KOP İdaresinin ilk dört yılda ortaya koyduğu misyon ve sağlanan fayda, kırsal kalkınma talebinin ortaya çıkardığı sosyal beklentinin, siyasi bir tezahüre dönüşmesi ile paralel bir şekilde gelişmiştir. Eklenen yeni dört il bu durumun bir göstergesidir. Bu doğrultuda bölgenin, kültürel ve beşerî sermaye, üretim ve tüketim alışkanlıkları, coğrafi koşullar, sosyo-kültürel yapı, tarımsal sulamaya ilişkin alt yapı ihtiyaçları ve dezavantajlılık hususları açısından benzerlikler gösteren KOP İdaresinin etki coğrafyası, Bölge Kalkınma İdaresinin hizmet alanını da belirlenmiştir.

Entegre proje yaklaşımı ile bölgenin kalkınmasına odaklanan KOP, hizmet alanı içerisinde yapımı tamamlanan ve devam eden enerji ve sulama yatırımlarının yanı sıra kırsal ve kentsel altyapı, tarımsal altyapı, sağlık, turizm, eğitim, ulaştırma ve sanayi gibi sektörlerdeki yatırımları da kapsayan çok sektörlü, sürdürülebilirliği ön plana alan entegre bir kalkınma yaklaşımını insanı merkeze alan bir gaye ile uygulamaya koyan bir kalkınma projesidir (KOP BKİ, 2016: 9). Bu husus, 2014-2018 yıllarını kapsayan Eylem Planında; sosyal hizmetlere erişimi sağlamak, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, bölgenin rekabet gücünü geliştirmek suretiyle vatandaşların refah düzeyini yükseltmek olarak geçmektedir (Eylem Planı, 2014: 48).

KOP Eylem Planı, İdarenin bu amaç, politika ve hedeflere ulaşmak için beş ana eksenle odaklandığına vurgu yapar. Bu eksenler; Toprak ve Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımı, Ekonomik Yapının Güçlendirilmesi, Altyapının Geliştirilmesi ve Kentleşme, Beşerî ve Sosyal Yapının Güçlendirilmesi ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi olarak ifade edilmiştir (KOP BKİ, 2014: 49). KOP, ana eksenlerdeki faaliyetlerini uygulamaya koyabilmek adına durum tespitine yönelik çalışmalar gerçekleştirmiş ve bu doğrultuda eksenlere ilişkin alt yapıyı oluşturacak araştırma, fizibilite ve çalışma raporları ortaya koymuştur. Bu çalışmalar; “*Kop Bölgesinde Tarımsal Eğitim Yayım İhtiyaç Analizi*”, “*Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri Eylem Planı Önerisi*”, “*Yer Altı Suyu Eylem Planı ve Kuyularda Su Tahsisi Uygulaması*”, “*Küçük Ölçekli Sulama İşleri Programı*”, “*Arazi ve Enerji Üretim Planlaması*”, “*Okuma Kültürü ve Farkındalık*”, “*Girişimcilik ve Yenilik İhtiyaç Analizi*”, “*Enerji Verimliliğinde Alt Yapı Sorunları*”, “*Kırsal ve Dezavantajlı Alanlarda Tarımsal-Kırsal Kalkınma Modeli*”, “*KOP Bölgesi Sosyal Yapı Analizi*”, “*Turizm Master Planı*” ve “*Sulama Projeleri Mevcut Durum Analizi*” gibi pek çok konu detayını içermekte olup, bu sayede bölgenin mevcut durumu tespit edilmiş ve ortaya çıkan çözüm önerileri ile bölgesel kalkınma planının yol haritaları oluşturulmuştur. Kırsal Kalkınma Programının ana hatları bu rapordan elde edilen veriler ışığında şu kapsamda değerlendirilebilir:

- Tarım arazilerin su sorunu ve toprak yapısının güçlendirilmesi
- Tarımsal üretim faaliyetlerinin, güncel teknolojilere uygun gerçekleştirilmesi, verim odaklı üretim
- Ortak kullanım imkânlarının artırılması,
- Planlı ve örgütlü üretim,
- Hayvancılık alt yapısının iyileştirilmesi ve mevcut potansiyelinin güçlendirilmesi
- Eğitim ve arazi niteliklerine uygun ürün desenine ilişkin yayım imkânlarının geliştirilmesi
- Enerji ve sanayide alt yapı sorunlarının giderilmesi
- Katma değerli üretim imkânlarının belirlenmesi ve alternatif üretim olanaklarının oluşturulması
- Tarım dışı üretim olanaklarının keşfedilmesi, istihdam ve ürün potansiyelinin artırılması, üretimin nitelikli hale getirilmesi,
- Kırsalda yaşam koşullarının iyileştirilmesi
- Eğitim alt yapısının güçlendirilmesi
- Değer zinciri içerisinde bölge üreticisine düşen payın artırılması,
- Bölgesel sanayinin geliştirilmesine yönelik alt yapı iyileştirmeleri
- Kültür Turizmi başta olmak üzere bölge turizm potansiyelinin kuvvetlendirilmesi

Söz konusu bu tespitler üzerinden planlaması gerçekleştirilen projeler, bağlı Bakanlık tarafından ilan edilen Usul ve Esaslar çerçevesinde sağlanana desteklemelerle yürütülmektedir. KOP İdaresi, proje planlamalarını bölgenin yerel kamu gücü ile iş birliği içerisinde, sermaye transferine yönelik usulle gerçekleştirmektedir. Sermaye transferi uygulamasının gerçekleştirildiği alanlar çeşitli programlar eli ile yürütülmektedir.

4.2.1. Küçük Ölçekli Sulama İşleri Programı (KOP KÖSİP)

KOP İdaresinin bölgesel kalkınmaya hizmet etmek üzere faaliyet gösterdiği alanların büyük çoğunluğu, görece geniş tarımsal arazilerinden oluşmaktadır. Bölgede ekilen tarım arazisi Türkiye'nin yaklaşık %22 sine tekabül etmekte olup tarımdan elde edilen gayri safi katma değer Türkiye genelinde %6 iken KOP Bölgesinde %21 dolaylarındadır (KOP BKİ, 2021: 67). Bölgenin bu büyük tarımsal potansiyelinin ülke ekonomisine daha çok katkı sağlayabilmesinin önünde ki en büyük engel, bölgenin su potansiyelindeki yetersizliktir. Bölgedeki tarım arazilerinin ihtiyaç duyduğu su miktarı, Türkiye ortalamasının çok altındadır (KOP BKİ, 2021: 68). Bu sebeple bölgede yer alan tüm su kaynakların azami ölçüde değerlendirilmesi icap eder. Bölgenin Konya kapalı havzasında yer alan illeri Aksaray, Karaman, Konya ve Niğde olup Nevşehir, Kırıkkale, Kırşehir ve Yozgat illeri de mevcut su potansiyelini kullanamayan iller konumundadır. KÖSİP, bölgenin su potansiyelinin değerlendirilebilmesi amacıyla yönelik olarak uygulamaya koyulan bir program olup; gölet ve bent yapımı, su tahsisi yapılan açık su kaynaklarının kapalı sisteme dönüştürülmesi ve rehabilitasyon gibi faaliyetlerle sulu tarım arazilerinin miktarını artırmaya hizmet etmektedir.

Tarım arazilerinin yıllık su ihtiyacının karşılandığı yağış, yer altı ve yer üstü su kaynaklarının verimli kullanımı, toplam su potansiyelinin değerlendirilmesini sağlayacak olup temel alt yapı sorunlarının giderilerek bölgenin sosyo-ekonomik yapısını iyileştirici projelerin uygulanması tarım potansiyelinin geliştirilmesi açısından elzemdir (KOP BKİ, 2017a: 2). Bölgenin mevcut su kaynaklarının tarımsal üretim yapılan arazilere ulaştırılması, sulanabilir tarım arazilerinin artırılması, yeraltı su kaynaklarının etkin kullanımı gibi hususlar, dekardan elde edilen verimin iyileştirilmesine hizmet etmekte ve üreticinin birim alandan daha fazla gelir elde etmesi sağlanarak bölgesel ve ulusal kalkınmaya katkı sunulmaktadır. Bölgede bugüne kadar uygulanan projelerin sayısı 950'nin üzerindedir. Kamu gücünün üreticinin verimini artırmaya yönelik katkısını ortaya koyan bu program aracılığıyla, tahsisi planlanan miktardaki su, tarımsal sulama faaliyetleri için kullanılabilir hale getirilmektedir.

4.2.2. Tarımsal Eğitim ve Yayım Programı (TEYAP)

KOP İdaresinin entegre kalkınma planı çerçevesinde uygulamaya koyduğu kalkınma modelinin bir diğer ayağını tarım ve kırsal kalkınma alanında yapılan faaliyetler oluşturmaktadır. Bu kapsamda yürütülen programlardan biri de TEYAP'tır. KOP İdaresi, bölgenin ihtiyaçlarının tespit edilmesini sağlayabilmek amacı ile bir ihtiyaç analizi raporu hazırlamıştır (KOP BKİ, 2015a: 5). Program bu rapora göre oluşturulan çerçevede sürdürülmektedir. KOP TEYAP'ın

amacı, sulu ve kuru tarım yapılan arazilerde verimli üretimin sağlanabilmesi adına, tarımsal faaliyetlerde farkındalığın artırılması ve bilinçlendirme faaliyetlerine ilişkin çalışmaların sahada uygulanmasıdır. Kuru, sulu ve kıraç arazilerdeki bitki deseni tercihinin daha katma değerli hale getirilmesini sağlayacak modeller, programın eğitim ve yayım ayağını oluşturmaktadır. Bölgesel koşullar açısından önemli bir yer tutan fakat desteklenmemesi durumunda giderek zayıflayacak olan alanların güçlendirilmesi, alternatif üretim koşullarının ortaya çıkarılması, kırsal kalkınmayı esas alan bölgelerde, bölge insanının yeniliklere açık hale getirilmesi, rekabet edebilir pozisyona ulaşması kamu eli ile geliştirilmesi gereken projelere ihtiyaç duyar. Zira kırsalın dönüşüm kabiliyeti, beşerî sermayenin gücü ve ekonomik koşullar dikkate alındığında tek başına yeterli olamamaktadır (KOP BKİ, 2015: 4). Bu doğrultuda TEYAP, yeni teknolojiler, yeni üretim imkanları ve teknik destek ihtiyacını karşılamak adına uygulanan önemli bir kırsal kalkınma programı olarak değerlendirilmelidir. Program bölge adına yenilikçi niteliği olan projelerin saha uygulamalarını gerçekleştirmeyi esas almaktadır. Programın uygulanması esnasında sosyolojik alt yapının gerekleri de dikkate alınmaktadır. Bölge üreticilerinin geleneğe dayalı tecrübi bilgileri dikkate alınarak, bilgi ve görgü değişimi önceliklendirilmekte tecrübeye dayalı bilgiyi destekleyici teknik bilgilerin ortaya koyulduğu KOP TEYAP projeleri ile yenilikçi uygulamaların bölgede yaygınlaştırılması dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda “önder çiftçi” konumunda olan kişilerin teşvik edilmesi, proje uygulamalarında deneyimlerin geliştirilmesi ve “tarla günü” adı altındaki tanıtım faaliyetleri çiftçinin görerek kabulünü sağlamayı amaçlamaktadır.

4.2.3. Kırsal, Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Programı (KOP KIRSAL)

KOP Kırsal, bölgede ekonomik faktörler, ekolojik faktörler ve sosyal faktörler dikkate alınarak hazırlanan ve bölge için uygun üretim sistemi ve ürün deseninin belirlenmesini sağlayacak bir çalışmanın ürünü olarak ortaya koyulmuştur. “Kırsal Dezavantajlı Alanlarda Tarımsal-Kırsal Kalkınmaya Yönelik Model Geliştirilmesi Fizibilite Raporu” adı ile yayımlanan çalışma KOP Bölgesinin dezavantajlı alanlarında kırsal kalkınmayı esas alan yüksek ürün ve üretim modellerinin belirlenmesi adına bir yatırımcı rehberi olmanın yanında bu modellerin desteklenme yöntem ve araçlarının ortaya koyulması sayesinde KOP İdaresinin bu alandaki faaliyetlerine de yön vermiştir (KOP BKİ, 2017b: 12). Rapor, on altı ürün kalemine ilişkin tespit ve öneriler oluşturmakta, tedarik süreçlerinin tamamının ele alan bir model ortaya koyarak, KOP İdaresinin tarım ve tarıma dayalı endüstri faaliyetlerine ilişkin uygulama esaslarına da dayanak olmaktadır. Bahçe bitkileri, Örtü altı sebzeçilik, Küçükbaş hayvancılık, Organik tarım, tıbbi aromatik bitkiler, kanatlı hayvancılık, tarım dışı gelir getirici faaliyetler, organik tarım ve

arıcılık tematik ürün ve alanlarda yatırım potansiyeli ortaya çıkarılarak, kırsal kalkınma anlamında bir yol haritası ortaya koymuştur (KOP BKİ, 2017b: 3).

KOP Kırsal oluşturduğu model sayesinde tarımda modernizasyon ve makineleşme, sözleşmeli tarım, katma değerli üretim, ortak kullanım olanaklarının artırılması, akıllı tarım sistemlerinin adaptasyonu, iyi tarım uygulamaları ve tarım dışı istihdam artışını sağlayacak çözümler geliştirilmesi adına yürütülmekte olan bir program haline gelmiştir. Dağlık küçük ölçekli tarıma yönelik kırsal alanlarda sera kurulumu, çilek, ahududu, böğürtlen vb. katma değerli ürünlerin teşvik edilmesi, ihracat taleplerine uygun ürün çeşitliliğinin bölgede ağırlığını artırmak ve üretimde yaşanan kayıp oranlarını azaltıcı yeni ve teknolojik gelişmeleri bölgeye kazandırmak gibi pek çok kalkınmaya ilişkin bölge potansiyelini ortaya çıkaracak tema, bu programı eli ile yürütülmektedir.

KOP KIRSAL bölgenin üretim yapısını dönüştürmek, kooperatifleşme alt yapısını sağlamak, ortak üretim ve kazanç imkanlarını desteklemek, emek ve fayda korelasyonunu teknolojik imkanlar vasıtasıyla artırmak esaslı projeler inşa etmektedir. Ayrıca KOP TEYAP ile ortaya koyulan modeller, KOP Kırsal ile daha geniş bir tabana yayılmaktadır. Bu doğrultuda bölgede üretilen ürünler için ihtiyaç duyulan tesisleşme, toprağı güçlendirmeye dayalı makineleşme organik gübre üretim ve yayımı, tarımsal faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu makineleşme ve tarım dışı istihdam olanaklarının teşvik edilmesi bu program eli ile üretilen projeler sayesinde uygulanmaktadır. Bölgenin tarım dışı potansiyelinin ortaya çıkarılması adına, alt yapı destekleri sunmak, yöresel ürünlerin potansiyelini göstermek ve pazarlama olanaklarını oluşturmak, kalkınma alt yapısının oluşturulması açısından ihtiyaç duyulan politikaları geliştirmek bu programın amaçları arasında yer alır.

4.2.4. Hayvancılık Altyapısının Geliştirilmesi Programı (KOP Hayvancılık)

Bu program, kırsal ve dezavantajlı alanlar kalkınma programını destekleyici ve doğrudan hayvancılık faaliyetlerini ele alan bir programdır. Kırsal kalkınma modelinin bir alt teması olarak ele alınan hayvancılık, örgütlenme, ürün dağıtım kanalları ve işleme tesislerinin incelenmesi gibi programların uygulanması ile birlikte bölgede hayvancılık potansiyelinin geliştirilmesini sağlayacak alt yapı ihtiyaçlarının giderilmesi, ağıl, ahır modernizasyonu, kuzu, buzağı ve oğlak ölümlerinin önlenmesi, erken tanı ve tedavi yöntemlerinin yanında hayvancılık üretiminin en önemli girdi maliyetleri arasında yer alan yem girdilerinin azaltılması gibi faaliyetlerin desteklenmesine hizmet etmektedir (KOP BKİ, 2017b: 13). Bölgenin sosyal ve coğrafi yapısına uygunluğu sebebiyle küçükbaş hayvancılığı esas alan bu program, büyükbaş

hayvancılık, kanatlı hayvan ve arıcılık faaliyetleri gibi hayvancılık temalı pek çok projeye dayanak teşkil etmektedir. Bu bağlamda mera arazilerinin kuvvetlendirilmesi, silaj yapım makinelerinin desteklenmesi, hayvan içme suyu tedarigi, sürünün ve sürü yöneticilerinin konforunun artırılması gibi uygulamalar yanında sürü takip sistemi ve hayvancılıkta dijitalleşme ile birlikte hayvansal ürünlerin kalite ve katma değerinin artırılmasına yönelik, mobil ve sabit mandıralar, kesimhaneler, entegre süt tesisleri gibi üretimi kolaylaştırıcı uygulamalar da destek kapsamındadır. Bölgede hayvancılık üretimi çok zor şartlarda gerçekleştirildiğinden, bu üretimin devamı ve kolaylaştırılması adına yapılan pek çok yeni ve teknolojik gelişmenin uygulanması da bu program eli ile ortaya koyulan projeler sayesinde mümkün olmaktadır.

4.2.4.1. Tarımsal Araştırmalar Programı

Bölgenin tarımsal faaliyetlerine yönelik sorunların çözümü, mevcut uygulamalarla sağlanabildiği gibi bölgeye has projelerin de geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (KOP BKİ, 2015:302-302). Bölgenin toprak yapısının iyileştirilmesinde, tarım ve hayvancılık alanlarındaki bölgeye has hastalık, zararlılarla mücadele, toprakta yer alan bakteri yapısının belirlenmesi, tohum ıslahları, ithal makinelerin yerlileştirilmesi yahut coğrafyaya uygun yüksek verimli hayvan cinslerinin deneyimlenmesi çölleşme, iklim değişikliğine bağlı sorunların önlenmesi, ürün kalite ve verimini artırma, hassas tarım uygulamaları, ithalatı azaltmaya yönelik olan ve kamu gücü olmadan önceliklendirilemeyen konular araştırma enstitüleri, üniversiteler ve bu alanda faaliyet gösteren birlik ve kooperatifler üzerinden inceleme altına alınmakta, ar-ge ve ür-ge çalışmaları bu program başlığı altında uygulamaya konulmaktadır.

4.2.5. Sosyal Yapının Korunmasına Yönelik Programlar

Kalkınmanın sosyal boyutunun güçlendirilmesi, bir kırsal kalkınma programı içerisinde üzerinde en çok durulması gereken konular arasında yer alır. Sosyal yapının kuvvetlendirilmesi, beşerî sermayenin güçlendirilmesi ve sosyal sermayeyi esas alan programlar, diğer tüm çalışmalar içerisinde en çok üzerinde durulması gereken hususlar arasındadır. KOP İdaresi 2019 yılında tamamladığı sosyal yapı analizi çalışması ile beşeri ve sosyal yapının güçlendirilmesi, bölgede sürdürülebilir insani gelişmeyi sağlamak, sosyal dokudaki kırılanlıkları belirlemek ve öncelikli müdahale alanlarını tespit etmek amacı ile ana temalarını aile, sosyal çevre, kültürel hayat, sağlık, eğitim, güvenlik, erişilebilirlik ve memnuniyet hususlarının tespitine odaklanmıştır (KOP BKİ, 2019a: 44). Bu doğrultuda bölgede yaşayan dezavantajlı kesimlerin sosyoekonomik hayata aktif katılımlarını sağlamak, aktif katılımı

bölgedeki eğitim ve kültürel çalışmaları desteklemek öncelikli olarak ortaya koyulmuştur (KOP BKİ, 2019b: 59).

Bölgede yaşanan başta yoksulluk ve kırsal göç gibi olgulardan kaynaklanan meselelere odaklanmak, değişen toplumsal yapı içerisindeki adaptasyon sorunlarını gidermek, özel politika gerektiren alanlarda ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımı esas almak amacıyla; istihdam ve mesleki gelişim, sosyal içerme, kültür, sanat ve spor alanlarındaki projeler bir program bütünü içerisinde desteklenmektedir. Kadın, aile, çocuk, genç ve yaşlı, engelli ve diğer dezavantajlı gruplar tematik başlıklar eli ile desteklenmektedir. Bölge potansiyelini ortaya çıkaracak kültürel dokunun korunması, yerel ve geleneksel değerlerin muhafaza edilerek gelecek nesillere aktarılması proje öncelikleri arasında yer almaktadır. Gastronomi, el sanatları, yerel ürün potansiyellerinin ekonomiye kazandırılması, sosyal uyum ve entegrasyon yerelde bulunan kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik yerel bazlı faaliyetler dikkate alınmaktadır. Özellikle ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı ortaya çıkan, göç ve benzeri sorunların giderilmesi, asgari yaşam şartlarını iyileştirmeye yönelik yerel ihtiyaçların giderilmesi dikkate alınan bir husus olarak program ölçeğinde göze çarpmaktadır. Toplumsal yapının getirdiği, kültürel alt yapı sosyo-kültürel deneyim kamu gücünün desteğini gerektiren hususlar olduğu gibi, küreselleşen dünyada beşerî yapının duyduğu asgari konfor alanı ve yaşam kalitesinin tesisi yapılan çalışmaların öncelikleri arasındadır (KOP BKİ, 2022:18).

Sosyal yapı analizi çalışmasının bir diğer ürünü olan KOP OKUYOR programı ile amacı gelişen nesilleri nitelikli bireyler haline getirmek olan program, okuma kültürü üzerine bir farkındalık oluşturulması; okuyan, yazan, düşünen bireyler yetiştirebilmeyi amaçlamaktadır (KOP BKİ, 2017c:4). Program amaç doğrultusunda başta Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan okullar olmak üzere, belediyeler ve kamunun ortak kullanım alanlarına ilişkin yerlerde genç nüfusun ihtiyaç duyduğu konulara yönelik alt yapı sorunlarının giderilmesine yönelik bölge insanının potansiyelini ortaya çıkarmaya dayalı ileri düzeyli alt yapı destekleri de sağlanmaktadır. Cebir ve fen kütüphaneleri, sanat atölyeleri, teknoloji atölyeleri gibi eğitim alanlarındaki dezavantajlı noktaların giderilmesine yönelik projeler bu program başlığı altında değerlendirilmektedir.

4.2.5.1. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi ve Kapasitesinin Geliştirilmesi Programı

KOP Bölgesinde turizmden elde edilen bölgesel gelirin artırılarak istihdam ve sürdürülebilirliğin sağlanması, turizm için ön görülen temel hedef ve stratejilerin mekânsal hususları dikkate alacak şekilde değerlendirilmesi ve kop bölgesi içerisinde turizm

potansiyelini ortaya koyacak bütünlüğün sağlanması amacıyla KOP Bölgesi Entegre Turizm Master Planı hazırlanmıştır (KOP BKİ, 2018b: 1). Bölgenin tarihsel gelişimi, fiziksel ve çevresel kaynaklar, kentsel teknik yapı ve turizm potansiyelinin ortaya koyulduğu çalışma KOP İdaresinin turizm alanındaki faaliyetlerinin ana dayanağı konumundadır. Nihai amacı bölgedeki turizm potansiyelini ortaya çıkarmak, bu potansiyelin ulusal ve uluslararası mecrada tanınırlığını artırmak olan bu program, bölgede turizm konaklama gün sayısını artırmayı da teşvik etmektedir.

4.2.6. Girişimcilik, Enerji, Sanayi ve Alt Yapıya İlişkin Programlar

Kalkınmanın en önemli ayaklarından birini oluşturan enerji ve sanayi alt yapısının iyileştirilmesi, KOP Bölgesinin önemli sorunları arasında yer almaktadır. Özellikle kırsal bölgelerdeki sanayi, üretim ve asgari yaşam koşullarına ilişkin enerji ihtiyacının giderilmesi ve mevcut kullanımın verimli hale getirilmesi ile üretimdeki enerji maliyetlerinin azaltılması KOP İdaresinin üzerinde durduğu konular arasında yer almaktadır.

Bölgede istihdam olanaklarının artırılması, yatırım koşullarının iyileştirilmesi ve sanayinin ihtiyaç duyduğu, alt yapı, hammadde, nitelikli beşerî sermayenin geliştirilmesi gibi konular bölgenin kalkınma planları doğrultusunda geliştirilmesi gereken önemli sorunları arasında yer almaktadır. KOP İdaresi, bölgenin gelişme potansiyeline, sorunlarına ve imkanlarına yönelik olarak yürüttüğü çalışmalar bir durum tespiti ortaya koymuştur (KOP BKİ, 2022:14). Girişimcilik ve Yenilik İhtiyaç Analizi (KOP BKİ, 2017d), Konya, Karaman, Mersin Ticaret Koridorunun Oluşturulması Etüt ve Fizibilite Raporu (KOP BKİ, 2018), Tarımsal Sulamada Enerji Verimliliği (KOP BKİ, 2019), KOP Bölgesi Jeotermal Kaynakların Araştırılması Projesi (KOP BKİ, 2021) gibi genel nitelikli çalışmalar ve bölge özelinde yürütülen savunma (KOP BKİ, 2019c) ve sanayi (KOP BKİ, 2023) alt yapısının geliştirilmesine yönelik çalışmalar bu bağlamda değerlendirilebilir. KOP İdaresi bu bağlamda Aydınlatma ve Isıtma Revizyonları, Elektrik Kesintilerine Karşı Koruyucu Sistemler, Enerji Verimlilik Ölçüm Destekleri, Yeşil Mutabakat Gereksinimleri, Mobil Tasarım ve Üretim Merkezi gibi proje ve programlar yürütmektedir (KOP BKİ, 2022: 38-41).

Birbirini tamamlayıcı hizmetler bütünü olarak ifade edilebilecek olan bu çalışmaların başarıya ulaşması için, maddi gücün dışında unsurlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Her şeyden önce kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında sağlanacak iş birliği önem arz eder. Aynı zamanda projelerin sürdürülebilirliği konusundaki hassasiyet, yatırımların korunması ve geliştirilmesi de dikkate değerdir. Ayrıca beşerî sermayenin yetkinliği, işletme hususunda

gereken çaba, bilgi ve deneyime sahip olma gibi noktalar bölgesel kalkınmanın göze çarpan hususlarındandır. VE nihayet kapsamlı bir bütçe ile eşgüdümlü bir müdahalenin de bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacağı bilinen bir gerçektir.

Sonuç

Devletin ekonomiye ne ölçüde müdahale etmesi gerektiği hususu bugün hala üzerinde tartışılmalı bir konudur. Piyasanın işleyişine yapılan müdahale, aksayan yönleri gidermek ve işleyişi etkin hale getirmekten ibaret olmalıdır yaklaşımı, devletin rolünün de sorgulanması anlamına gelir. Burada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından tutum farklılık arz eder. Zira ilkinde ürün kalitesi, çeşitlilik, çalışma koşulları ve süreleri gibi kalkınmaya esas hususlar ön planda yer alırken diğerinde sanayileşme, modernizasyon ve işsizlik gibi görece asgari sayılabilecek standartlar öne çıkar. Sosyal güvenlik, alt yapı sorunları, kamu hizmetlere kolay erişim gibi hususlar asgari yaşam standardı ile birlikte değerlendirilir. Kalkınma süreçlerine ilişkin literatüre kazandırılan pek çok çalışma klasik ve modern kalkınma teorilerinden bahsederken, asgari standartların sağlanmasına vurgu yapar. Ayrışma daha çok yöntem ile alakalıdır. Türkiye'nin Bölge Kalkınma İdareleri yolu ile ortaya koymaya çalıştığı kalkınma hamlesi, temel standardın kırsala yayılmasını sağlamaya yönelik olmuştur. Kırsalda yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve bu bölgelerde yaşayan insanların yerinde üretime katkı sağlayacak yaşam koşullarının iyileştirilmesi temel amaç olarak görülmektedir. Bölgesel potansiyelin ortaya çıkarılması, mevcut üretim süreçlerinin kolaylaştırılması ve sosyal beklentiler bu modelin hedeflediği iyileşme aşamalarıdır.

Türkiye'nin yerelden kalkınma faaliyetlerinin önemli uygulayıcılarından biri olan KOP, bölgesel kalkınma faaliyetlerinin etkinliğini sağlamak adına bir dizi program uygulamaktadır. Bu çalışma entegre kalkınma modeli olarak uygulanmakla olan ve bir kırsal kalkınma modeli olarak incelen KOP İdaresinin nasıl bir program örgüsü içerisinde faaliyetler yürüttüğünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, hizmet ettiği bölge içerisindeki sorunların tespit edilmesi ve akabinde çözüm yöntemi olarak ortaya koyulan programlar önemli bir nitelik taşımaktadır. Zira KOP kapsamında yer alan iller, görece farklılıkları olmakla birlikte pek çok açıdan ortak sorunlarla boğuşmaktadır. Bu açıdan bölgenin kırsalında yoğunlaşan tarımsal faaliyetlerin daha iyileştirilmesi, ülke kalkınmasına başta verimlilik artışı açısından yarar sağlayabileceği gibi, göç ve yerelin gücünün üretime üretim süreçlerinde daha çok yer alabilmesi için büyük önem taşır.

KOP'un kalkınmayı sağlamak amaçlı olarak uygulamaya koyduğu programların bir bütünün parçası olduğu düşünülebilir. Nitekim kalkınma tek bir kanaldan yürütülemeyecek ölçüde kolektif bir süreçtir. Bu aşamada KOP'un faaliyetlerinin doğrudan sorunları çözdüğünü söylemek fazlası ile büyük bir iddia sayılabilir. Ne var ki müdahale başlıkları kimi zaman Türkiye genelini kimi zaman ise doğrudan bölge özelini içeren sorunlara yöneliktir. Öte yandan Bölge Kalkınma İdarelerinin misyonu tümü ile sorunların giderilmesini sağlamak değildir. İdareler bölgede faaliyet gösteren kamu, özel sektör ve STK gibi aktörler için bir model ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda projelerin başarısı, nitelikli hale getirilmesi ve geniş etkiler doğurabilmesi, bir planlama gerektirir. Bu sebeple bölgenin ağırlıklı olarak kamu otoriteleri ile birlikte uygulamaya koyulan projelerinin hem soruna çözüm olmak hem de genele yayıldığına büyük ölçekli katkılar sunmak gibi bir faydası dokunabilir.

Sorunların tespiti ve bölgenin koşullarına uygun çözüm yöntemlerinin kalkınmayı tetikleyici katkılar sağlayabileceği bir gerçektir. Nitekim tarımda modernizasyon, beşerî sermayenin güçlendirilmesi, enerji, sanayi, turizm, tarımsal üretim gibi alanlarda yürütülen faaliyetler genele şamil yapısal sorunlardır. Bu sorunlara yönelik olarak yerel bazlı üretilen çözümler kalkınmayı destekler niteliktedir. Kuru tarım arazilerin suya kavuşturulması, kıraç arazilerin yeni tarım ürünleri ile buluşturulması, hayvancılık, sanayi ve tümü ile üretim sektörünün ihtiyaç duyduğu alt yapı sorunlarının giderilmesi gibi hususlar, üretim kabiliyetlerini artırmaya katkı sağlayabileceği gibi, yerelde yaşayan nüfusun kendi beceri ve deneyimleri ile toplumsal kalkınmaya yerelden destek sağlamalarına yol açmaktadır.

Kırsalda üretim koşullarının artırılması göç, nitelikli üretim kaybı, sosyal entegrasyon eksikliği gibi hususların önüne geçebilecek olup, zamanında müdahale edilmediği durumlarda bölgesel sorun olmaktan çıkabilecek nitelikler taşımaktadır. Bu itibarla kalkınmanın yerel unsurlarının göz ardı edilmemesi gerekir. Bölge Kalkınma İdareleri modelinin bu gerçeğin görülmesi ve bir çözüm üretme modeli olarak önemli bir adım olduğu aşikardır. Nitekim Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ölçeğinde oluşturulan kurumsal yapının faaliyetlerinin ele alındığı bu makale kurumsal yapısı itibari ile ikisi idari dördü ise saha faaliyetlerine dokunabilecek icrai nitelikli koordinatörlükler eli ile yürütülen çalışmalar için sadece literatürel bir katkı sunmaktadır. Sahaya doğrudan müdahale etme imkânı olan ve bölgesinde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının projelerini finanse eden KOP, kırsalın sorunlarının yerel aktörlerin destekleri ile giderilmesine yönelik bir tutum almaktadır. Bu tutum merkezden görülemeyecek yahut önceliklendirilemeyecek sorunlar için hayati bir dokunuş niteliğindedir. Bu dokunuşun, makalede belirtildiği şekliyle yerelden kaynaklı sorunlarla

birlikte değerlendirilmesi gerektiği de ifade edilebilir. Bu çalışma sadece KOP'un kendi kabiliyetleri ölçeğinde bir müdahale gücü olduğunu göstermek gayesindedir.

Planlamanın yerelden yapılıyor olması önemli olduğu gibi bu planlamayı yapacak ve yönetecek personel niteliği de önemlidir. Söz konusu planlamalar “terzi işi” bir modelle bölge içerisinde ele alınmalı, yerel aktörlerin içerisinde olduğu, talebin yereldeki ihtiyaçlar doğrultusunda değerlendirildiği bir model, başarının ana unsurlarından biri olacaktır. Diğer taraftan projelerin saha uygulamasında yer alacak aktörlerin niteliği, kişisel gelişimlerinin sağlanması, uzman vasfının geliştirilmesi de önem arz etmektedir. İkinci husus ise uygulanacak saha projelerine ilişkin yeterli bütçe kaynaklarının oluşturulmasıdır. Yerelin imkanları ile çözülemeyen sorunlar için oluşturulan kaynağın büyüklüğü, alınacak aksiyonların zamanında uygulanabilmesi için önem arz etmektedir. Örneğin KOP Bölge Kalkınma İdaresinin oluşturduğu Küçük Ölçekli Sulama İşleri Programı kapsamında uygulamaya koyulan sulama projelerine ilişkin programın zamanında hayata geçirilememesi, üretimde verimlilik kayıplarının devam etmesine, katma değerli üretimin yanında dekardan elde edilecek verimin ötelenmesine sebep olabilecektir. Diğer taraftan yeterli ekonomik kazancın elde edilemediği durumlarda nitelikli beşeri sermayenin zamanında müdahale edilememesinden doğacak kaybı da bir risk olarak görülebilir. Kalkınmanın ana unsurlarından biri olan sürdürülebilirliğin sağlanması, beşerî sermaye eli ile olacaktır. Zira bugünün şartlarında korunamayan beşeri sermayenin yerinde sağladığı güç, zamanında müdahalelerle korunamaz ise, ileride aynı nitelikteki beşeri gücün yerine konması gibi bir başka sorununu daha ortaya çıkaracak ve bu da problemlerin daha da büyümesine sebebiyet verecektir. Aynı durum, tarımsal ve hayvansal üretim ve kırsalda yaşam için de geçerlidir. Mevcut yeteneği ile yerinde tutundurulamayan beşerî sermayenin bölge içi yahut bölgeler arası göç sebebiyle kaybedilmesi, görece emek sermayesi yoğun bu alanlardaki insan gücünün kaybını ortaya çıkaracak ve bu durum daha zor telafi edilebilir bir hal alacaktır. Elbette ki söz konusu beşerî sermayenin korunması sadece ekonomik saiklerin iyileştirilmesi ile olmayacak, asgari yaşam standartlarının geliştirilmesinin de bu bağlamda değerlendirilmesi ve bu alana yönelik program ve projelerin önemsenmesi de göz ardı edilemeyecek bir husus ve gerçek olarak dikkatlerden kaçmayacaktır. Bu itibarla bölgesel kalkınmanın ülkelerin zenginleşmesinde sağlayacağı büyük etki göz önüne alınmalı ve bölgesel kalkınmaya yönelik önlemlerin gereken tedbirleri sağlayacak şekilde yönetilmesine dikkat edilmelidir. Türkiye'nin KOP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı örneği ile ortaya koyduğu kalkınma modeli, üzerinde büyük bir dikkatle durulması gereken, ülke genelindeki

kalkınmışlık seviyesini küçük dokunuşlarla hızlı bir şekilde artıracak hamleler geliştirilmesini sağlayacak önemli bir model olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Akbaş, F. (2017). Konya Ovası Projesi İdaresine Bağlı İllerde Suç ve Şiddet Olayları Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 4(13), 1558-1563.
- Akdere, S. H. ve Erdal, F. (2004). Bölgesel Yakınsamada Kamu Yatırımları: Türkiye Örneği. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 1-8), Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi Yayını.
- Akkuş, A. (2022). Türkiye'nin Bölge Politikaları. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 37(13), 1772-1797.
- Akpınar, R. (2017). Yerel Kalkınmada Bölge Ölçeğinde Kurumsal Yapılanma: Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıkları. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13-22.
- Alkin, İ. (1974). *Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi*. İstanbul: Çağlayan Basımevi.
- Atalık, G. (2002). Bölge Biliminin Gelişimi Üstüne Yorumlar. *Bölge Planlama Kongresi Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 12-20.
- Bağır, R. (2022). Planlı Kalkınmaya Geçişte Rol Oynayan Faktörler ve Planlı Kalkınma Döneminin Başlaması (1963-1967). *Akademik Açı*, 2(1), 4-36.
- Başak, Z. (1977). *Dış Yardım ve Ekonomik Etkileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayinevi.
- Boratav, K. (1974). *100 Soruda Türkiye'de Devletçilik*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boschma, R. & Frenken, K. (2011). Technological Relatedness and Regional Branching. Feldman, M. P. ve Kogler, D. F. (Eds.), *Beyond Territory. Dynamic Geographies of Knowledge Creation, Diffusion and Innovation* (ss. 64-81), London: Routledge.
- Çiçek, E., Sungur, S. & Öz, M. (2020). Fishing and Agriculture in the Provinces of Konya Plain Project Region Development Administration. *COMU Journal of Marine Science and Fisheries*, 3(1), 51-56.
- Darıcı, B. ve Canbolat, M. A. (2019). Türkiye'de Bölge Planlarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İle Uyumunun Karşılaştırılması: GAP, DAP, DOKAP, KOP Örnekleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 153-178.
- Ermetin, O., Kul, E. ve Sarı, M. (2023). KOP (Konya Ovası Projesi) Bölgesi Süt Sığırlarında Sıcaklık-Nem İndeksi (THI) Değerlerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Agriculture- Food Science and Technology*, 11(5), 954-962.
- Eroğlu, V. (2023). Asırlık Mavi Rüya Konya Ovası Projesi. Ankara: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yayını.
- Ferry, M. (2007). From Government to Governance: Polish Regional Development Agencies in a Changing Regional Context. *East European Politics and Societies*, 21(3), 447-474.
- Genç, R., Özbay, D. ve Yılmaz, S. (t.y.). "İkinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı", *Atatürk Ansiklopedisi*, www.ataturkansiklopedisi.gov.tr, Erişim Tarihi 03.02.2024.
- Hamitoğulları, B. (1974). Kamu Kesimi ve Sanayileşme. *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Sanayileşme ve Sorunları Semineri Kitabı*, Ankara: AÜSBF Maliye Enstitüsü Yayını, 536-542.

- Hasanoğlu, M. ve Aliyev, Z. (2006). Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Sayıştay Dergisi*, 60, 81-103.
- Koç, F. (2019). Coğrafi Bilgi Sistemi Yardımı ile Çimento Fabrikalarının Yer Seçimi: Konya Ovası Projesi (KOP) İlleri Örneği. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- Koçak, D. (2021). GAP,DAP,DOKAP ve KOP Eylem Planları Kapsamında İllerin Teşvik Politikalarının Değerlendirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, 2, 193-203.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2012a). *KOP Bölgesinde Arazi ve Enerji Üretim Planlaması*. Konya, 1-16.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2012b). *Konya Isparta Çevre Düzeni Planı ve Hayvancılık Tesislerinde Karşılaşılan Mevzuat Kaynaklı Sorunların Konya İlinde Hayvancılığa Etkileri Raporu*. Konya,1-11.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2013). *KOP Bölgesinde Arazi Topulaştırması, Tarla içi Geliştirme Hizmetleri Eylem Planı Önerisi*. Konya, 1-76.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi). (2014). *KOP Eylem Planı (2014-2018)*. Konya, 1-130.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2015). *KOP Bölgesinde Tarımsal Eğitim Yayım İhtiyaç Analizi*. Konya, 1-432.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2016). *KOP Bölgesindeki Bitkisel Üretime Yönelik Sulama Projelerinin Ekonomik ve Sosyal Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Konya, 1-88.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi). (2016). *Son Durum Raporu*. Konya, 1-86.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2017a). *KOP Bölgesinde Kuraklık Algısının ve Sosyo-Ekonomik Etkisinin Belirlenmesi Raporu*. Konya, 1-278.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2017b). *Kırsal ve Dezavantajlı Alanlarda Tarımsal-Kırsal Kalkınmaya Yönelik Model Geliştirilmesi Fizibilite Sonuç Raporu*. Konya,1-356.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2017c). *Okuma Kültürü ve Farkındalık Çalışmayı Sonuç Raporu*. Konya, 1-41.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2018a). *KOP Bölgesi İlleri Sosyal Yapı Analizi*. Konya.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2018b). *KOP Bölgesi Entegre Turizm Master Planı*. Konya, 1-366.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2019a). *KOP Bölgesinde Sosyal Yapının Analiz Edilmesi Projesi*. Konya, 1-536.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2019b). *Stratejik Plan 2019-2023*. Konya, 1-77.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2019c). *Huğlu ve Üzümlü Silah Sanayinde Katma Değerin Artırılmasına Yönelik Eğitim ve Danışmanlık Projesi*. Konya, 1-84.

- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi). (2021). *KOP Bölge Kalkınma Programı (2021-2023) Eylem Planı*. Konya, 1-125.
- KOP (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2022). *2022 Faaliyet Raporu*. Konya, 1-78.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı). (2023). *KOP Bölgesi Sosyo-Ekonomik Göstergeler*. Konya, 1-117.
- KOP BKİ (Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı) (2023) *Tungsten Karbür Çubuk Üretimine Yönelik Fizibilite Projesi*. Konya, 1-269.
- Ildıran, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kar, M. ve Taban, S. (2005). *İktisadi Kalkınmada Sosyal, Kültürel ve Siyasal Faktörlerin Rolü*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Kıray, M. (2006). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kemal, N. (1933). Köy Seferberliğine Doğru. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1(5), 355-361.
- Kumral, N., Akgüngör, S. ve Güçlü, M. (2011). Rekabet Gücü, Yaşam Kalitesi ve Yaratıcılık Türkiye Düzey 2 Bölgeleri. *6. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, Ankara: TEPAV Yayınları, 29-51.
- Lagendijk, A. & Hassink, R. (2001). The Dilemmas of Interregional Institutional Learning. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 19(1), 65-84.
- Muşmal, H. (2015). Konya Ovası Sulama Projesi Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Projeyle İlgili Çalışmalar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 11-28.
- Oğuz, S. U. (2023). Konya Ovası Projesinin İstihdam Üzerine Etkisinin Farkların Farkı Yöntemiyle Analizi: Konya Karaman Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, (29)1, 15-27.
- Özbay, R. D. ve Yılmaz Genç, S. (t.y.). "Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı", Atatürk Ansiklopedisi. www.ataturkansiklopedisi.gov.tr, Erişim Tarihi 12.07.2023.
- Özçağlar, A. (2003). Türkiye'de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge Planlama Üzerine Etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1, 3-18.
- Özensel, E. (t.y.). "Kır ve Köy Sosyolojisi". *Sosyal Bilimler Asiklopedisi*. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/anasayfa>, Erişim Tarihi: 26.03.2024.
- Özer, S. (2014). Demokrat Parti Dönemi Zirai Makineleşme Hareketi ve Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 61-80.
- Özyurt, H. (2011). Atatürk Dönemi, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planları ve Türk Ekonomisindeki Yapı Değişikliğine Etkileri (1933-1938). *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 19, 119-148.
- RG (Resmî Gazete). (2000). 2000/681 Karar Sayılı Uzun Vadeli Gelişmenin (2001-2023) ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi'ne İlişkin Yüksek Planlama Kurulu'nun 26/5/2000 tarihli ve 2000/25 sayılı Kararı'nın Kabulü; 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. T.C. Resmî Gazete, Mükerrer, 24066.
- RG (Resmî Gazete). (2008). Genelge. 2008/11 Öncelikli Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Sosyal Gelişme Projeleri. T.C. Resmî Gazete, 26910.

- RG (Resmî Gazete). (2011). Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi ile Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıklarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. T.C. *Resmî Gazete I. Mükerrer*, 27958.
- Soyak, A. (2003). Türkiye’de İktisadi Planlama: DPT’ye İhtiyaç Var mı?. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 167-182.
- Taştekin, A. (2018). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Stratejileri ve Bölge İdareleri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(1), 69-83.
- Tayşi, İ. (1997). Bölge Kalkınma İdaresi mi, Bölge Valiliği mi?. *Sayıştay Dergisi*, 8(26), 69-78.
- Yılmaz, Ö. F. (2010). Konya Ovası Sulama Projesi. *Yedikıta Tarih ve Kültür Dergisi*, 22, 12-26.
- Zengin, E. (2001). Türkiye’de Bölge Planlaması ve Bölge Planlamasında Yeni Beklentiler: KAP, İBAP VE KOP. *Türk İdare Dergisi*, 73 (431),101-120.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Murat Karakoyunlu %100 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Murat Karakoyunlu contributed 100% to the study.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: Ethics committee approval is not applicable to this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.